

УДК 341.4:343.3

К. Ю. БОШИЦЬКА

*Крістіна Юріївна Бошицька, студентка III курсу
юридичного факультету Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

БОРОТЬБА З МІЖНАРОДНИМ ТЕРОРИЗМОМ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

На сучасному етапі розвитку людства такому явищу, як «тероризм», приділяється підвищена увага як серед простих громадян, так і серед науковців та практиків у сфері юриспруденції. Внаслідок певного перерозподілу сил на світовій політичній арені сьогодні можна спостерігати за посиленням терористичної активності. Широкомасштабні теракти у найрізноманітніших державах світу – США, Норвегії, Росії, Єгипті, Австралії та інших довели, що сьогодні тероризм перетворився на глобальну проблему та впливовий чинник у міжнародних відносинах.

Вивчення тероризму як суспільно небезпечного явища стало предметом наукових досліджень ще у 80-х рр. XX ст., а сьогодні дослідження цього феномена активізувалося як у країнах, що стали жертвами терористичних нападів, так і в державах, які поки що лише усвідомлюють його потенційну небезпеку. Серед науковців, які присвятили свої роботи означеній тематиці, слід назвати У. Лакера, С. Хоффмана, К. Добсона, Р. Пейна, В. Дженкінса, М. Креншо, С. Сігеллера, Ф. Арчагу, Дж. Поуста, В. Ємельянова, В. Глушкова, В. Крутова, М. Жданова, Є. Ляхова, В. Устинова, О. Хлобустова, В. Петрищева, О. Возженікова, В. Леонова, В. Костюкова, Ф. Толіпова, Б. Канцелярука, Ф. Рудича, М. Афанасєва, Є. Кожушка, Д. Ольшанського, О. Будницького, В. Вітюка, Ю. Авдєєва, В. Горбатенка, В. Грехнева, В. Смолянюка та інших.

На початку XXI ст. вивчення феномена тероризму пов'язувалося з функціонуванням терористичної організації «Аль-Каїда» та серією терактів 11 вересня 2001 р. на території США, внаслідок яких, за офіційними даними, загинуло близько 3 тис. людей. Саме з огляду на ці трагічні події міжнародна спільнота почала визнавати міжнародний тероризм як загрозу міжнародному миру та безпеці. Сьогодні ж на увагу заслуговує потенційна можливість застосування терористами новітніх видів озброєнь, вибухових пристроїв широкого спектру дії, зброї масового ураження, зокрема, хімічної та бактеріологічної тощо.

Крім того, у сучасних умовах проблему міжнародного тероризму не можна розглядати відокремлено від таких проблем, як торгівля людьми, незаконна торгівля наркотичними засобами й зброєю та організована злочинність у цілому. Загрози, породжені зазначеними факторами, змушують міжнародну спільноту розробляти та впроваджувати міжнародні антитерористичні інструменти та докладати значних зусиль для координації спільних заходів протидії тероризму. Зазначене обумовлює актуальність дослідження існуючих механізмів протидії міжнародному тероризму на глобальному, регіональному й національному рівнях.

У цілому поняття «боротьба з тероризмом» являє собою діяльність державних органів та відповідних структур щодо запобігання, виявлення, припинення, мінімізації наслідків терористичної діяльності¹. Оскільки тероризм – це багатофакторне та складне явище, то й запобігання йому є складним і довготривалим процесом, що не терпить стереотипних підходів та робить наукові дослідження з цієї проблематики актуальними і перспективними².

Насамперед слід акцентувати, що сьогодні антитерористична політика держави не може бути націлена тільки на нарощування силової складової у боротьбі тероризмом³. Така позиція держави буде хибною, оскільки всупереч сподіванням це призводить лише до збільшення кількості терактів та посилює протестні настрої у суспільстві. Водночас не виключається, а навпаки, заохочується залучення можливостей відповідних професійних служб, які будуть відповідальними за своєчасне виявлення терористичних загроз та їх ліквідацію за допомогою спеціальних засобів.

На сучасному етапі розвитку світу пріоритетними повинні стати ненасильницькі форми антитерористичної діяльності задля недопущення переростання терористичного конфлікту у протистояння глобального рівня⁴. Так, зокрема, «стратегія умиротворення», або «концепція миру», є правильним кроком в антитеро-

ристичній боротьбі, а визначну роль у даному контексті відіграє діяльність провідних міжнародних структур – ООН, ЮНЕСКО, ЄС, Ради Європи, неурядових громадських організацій⁵. Саме політико-дипломатичні та міжнародно-правові засоби протидії тероризму можуть забезпечити мінімізацію деструктивної складової конфлікту на ранніх етапах, що є вирішальним для попередження терористичної загрози⁶.

Сьогодні провідну роль у формуванні та реалізації антитерористичної стратегії відіграє ООН – як єдиний центр координації національних та міжнародних зусиль, альтернативи якому у протидії тероризму поки що немає. Проте це не знімає з порядку денного проблему підготовки єдиної, комплексної Конвенції ООН про боротьбу з тероризмом, обов'язкової для всіх держав-членів⁷.

Міжнародно-правові норми у сфері протидії міжнародному тероризму мають бути кодифіковані в єдиний сучасний правовий акт, що відображатиме загальний напрям боротьби з міжнародним тероризмом. Такий нормативно-правовий документ сприятиме більшій координованості зусиль усієї міжнародної спільноти в процесі боротьби з загрозою міжнародного тероризму.

Позиція України щодо протидії міжнародному тероризму відображена в Заяві Верховної Ради України від 13 вересня 2001 р., у якій зазначено, що подолання тероризму є одним із важливих та невідкладних завдань світової спільноти, і боротися з ним необхідно об'єднаними зусиллями всіх держав і народів, створивши для цього дієвий міжнародний механізм⁸. Теракти 11 вересня 2001 р. в США наочно показали, що сьогодні навіть могутня держава не здатна лише власними силами забезпечити безпеку своїх громадян від терористичних актів, які є викликом усьому людству та реальною загрозою його майбутньому⁹.

Варто зазначити, що у сфері протидії міжнародному тероризму Україна підтримала низку міжнародних документів рекомендаційного характеру та приєдналася до ряду міжнародних договорів. Зокрема, серед визначних міжнародних документів необхідно виділити Декларацію Генеральної Асамблеї ООН про заходи щодо ліквідації міжнародного тероризму (затверджену резолюцією № 49/60 від 9 грудня 1994 р.)¹⁰, Європейську конвенцію про боротьбу з тероризмом 1977 р. (підписану від імені України 8 червня 2000 р. і ратифіковану Законом України 17 січня 2002 р. № 2990-III)¹¹, Конвенцію Ради Європи про запобігання тероризму (ратифіковану з заявами і застереженнями Законом від 31 липня 2006 р. № 54-V)¹². Також прийнято Закони України «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про боротьбу з бомбовим тероризмом» від 29 листопада 2001 р.¹³, «Про ратифікацію Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму» від 12 вересня 2002 р.¹⁴, постанову Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2001 р. № 1694 «Про затвердження Програми реалізації положень Варшавської конференції щодо спільної боротьби проти тероризму»¹⁵ тощо.

Основним національним міжгалузевим законом, що безпосередньо спрямований на запобігання та протидію тероризму, є Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 р. № 638-IV¹⁶. У цьому законі міститься визначення основних понять, що характеризують тероризм, та загальні положення про здійснення антитерористичної діяльності. Без сумніву, цей нормативно-правовий акт є важливим внеском у налагодження протидії тероризму, проте деякі його положення потребують редагування. Визначення тероризму у ст. 1 цього закону виглядає так: тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, торгун, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей. Таке поняття тероризму вважається не дуже вдалим, оскільки воно не охоплює інші види терористичної діяльності (вербування, озброєння, підготовку та використання терористів тощо) і, як наслідок, не відповідає визначенню «терористична діяльність», що міститься в цій же статті. Тобто, в чинному законі спостерігається термінологічна нечіткість навіть у тлумаченні сутності тероризму та терористичної діяльності¹⁷.

Саме тому нині в Україні на порядку денному залишається вдосконалення нормативно-правових актів, конкретизація кола завдань державних органів різних гілок влади та органів місцевого самоврядування щодо соціальної профілактики тероризму в Україні, боротьба з фінансуванням терористичної діяльності, а також залучення до сфери протидії терористичній загрозі представників громадських організацій, недержавних структур, молодіжних об'єднань тощо. Це, у свою чергу, вимагає удосконалення й оновлення національної нормативно-правової системи для реального забезпечення прав людини на захист від тероризму, що повинно ґрунтуватися на аналізі реального рівня загрози тероризму та впровадженні концепції протидії йому і розробленні детального плану дій¹⁸. Сьогодні не зайвими стануть і зусилля зі створення загальних теоретичних підходів та понятійного апарату стосовно феномена тероризму. Це, звісно, вимагає опрацювання наявних здобутків наукових досліджень та аналізу практики з цього питання, статистичних даних тощо.

Перед міжнародним співтовариством сьогодні стоїть завдання комплексного визначення тероризму, що за своєю суттю не може бути легким. Ускладнювати цей процес можуть різноманітні чинники, наприклад, суб'єктивні, коли держава не бажає обмежувати себе жорсткими правилами, що можуть створити перешкоди для прихованого зв'язку з терористичною діяльністю тощо. До того ж, кожна країна в боротьбі з тероризмом спирається насамперед на власні національні інтереси та добробут свого народу, а суттєву роль відіграє специфіка внутрішньої політичної ситуації в державі.

Таким чином, з огляду на вищезазначене, можна зробити висновок, що сьогодні тероризм є комплексною проблемою, невід'ємною складовою сучасного життя, політичних і економічних процесів у світі та значною загрозою громадській і національній безпеці. Тероризм проявляється як на національному, так і на міжнародному рівнях та перетворюється на масове явище. Якщо донедавна терористичні акти як засіб вирішення політичних або релігійних проблем були надзвичайними подіями, то сьогодні повідомленнями про

чергову терористичну атаку вже нікого не здивувати. Протидіяти тероризму необхідно передусім за допомогою правових, організаційно-технічних, інформаційно-пропагандистських та соціальних заходів. В умовах глобалізації та невинного розвитку людства ці заходи повинні здійснюватися як на національному, так і на міжнародному рівнях¹⁹. Питання міжнародного співробітництва в антитерористичній боротьбі потребує подальшого дослідження у різних аспектах, зокрема, в розробці універсального визначення поняття «тероризм», а також у систематизації міжнародно-правових актів з метою усунення дублювання їх положень.

З огляду на вищесказане слід підкреслити, що в нашій країні в цілому сформовано концептуальні засади та нормативно-правову базу протистояння загрозі тероризму²⁰. Водночас необхідно постійно розвивати, оновлювати та оптимізувати законодавство, а також приділяти пильну увагу саме превентивним заходам у протидії терористичній загрозі.

¹ Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 березня 2003 р. № 638-IV // Офіційний веб-портал Верховної Ради України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-15>

² Гуцало М. Г. Організація протидії сучасному тероризму: політологічний аналіз : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / М. Г. Гуцало. – К., 2008. – 16 с. – С. 3.

³ Там само. – С. 3.

⁴ Там само. – С. 7.

⁵ Там само. – С. 10.

⁶ Там само. – С. 10.

⁷ Там само. – С. 12.

⁸ Заява Верховної Ради України з приводу актів тероризму, вчинених 11 вересня 2001 року у Сполучених Штатах Америки // Офіційний веб-портал Верховної Ради України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1%D0%B0-14>

⁹ Там само.

¹⁰ Декларація про заходи ліквідації міжнародного тероризму від 9 грудня 1994 р. // Офіційний веб-портал Верховної Ради України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_502

¹¹ Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом від 27 січня 1977 р. № ETSN90 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_331

¹² Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму // Офіційний веб-портал Верховної Ради України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_712

¹³ Про приєднання України до Міжнародної конвенції про боротьбу з бомбовим тероризмом : Закон України від 29 листопада 2001 р. № 2855-III // Офіційний веб-портал Верховної Ради України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2855-14>

¹⁴ Про ратифікацію Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму : Закон України від 12 вересня 2002 р. № 149-IV // Офіційний веб-портал Верховної Ради України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/149-15>

¹⁵ Про затвердження Програми реалізації положень Варшавської конференції щодо спільної боротьби проти тероризму : постанова Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2001 р. № 1694 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1694-2001-%D0%BF>

¹⁶ Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 березня 2003 р. № 638-IV // Офіційний веб-портал Верховної Ради України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-15>

¹⁷ Ємельянов В. П. Сучасний стан та шляхи вдосконалення нормативно-правової протидії тероризму / В. П. Ємельянов, М. В. Семікін // Право і суспільство. – 2011. – № 4. – С. 16.

¹⁸ Чернець Е. Концептуальні засади протидії радикалізму, екстремізму та тероризму в провідних країнах світу / Е. Чернець // Запобігання радикалізації і тероризму: міжнародний досвід і національний вимір : зб. матеріалів «круглого столу» / за ред. М. Г. Гуцало. – К., 2012. – С. 15.

¹⁹ Вербенський М. Державна політика протидії тероризму: пріоритети та шляхи реалізації / М. Вербенський // Державна політика протидії тероризму: пріоритети та шляхи реалізації : зб. матеріалів «круглого столу» / за ред. М. Г. Гуцало. – К., 2011. – С. 71–72.

²⁰ Паливода В. Міжнародна практика боротьби з тероризмом: досвід для України / В. Паливода // Державна політика протидії тероризму: пріоритети та шляхи реалізації : зб. матеріалів «круглого столу» / за ред. М. Г. Гуцало. – К., 2011. – С. 89–90.

Резюме

Бошицька К. Ю. Боротьба з міжнародним тероризмом: сучасний стан та перспективи.

У статті розглянуто деякі проблеми міжнародного тероризму, проаналізовано чинники його ескаляції на сучасному етапі, досліджено нинішній стан протидії терористичній загрозі та запропоновано ефективні напрями антитерористичної боротьби на глобальному й регіональному рівнях.

Ключові слова: тероризм, протидія тероризму, антитерористична стратегія, державна антитерористична політика, національна програма протидії тероризму.

Резюме

Бошицькая К. Ю. Борьба с международным терроризмом: современное состояние и перспективы.

В статье рассмотрена проблема международного терроризма, проанализированы факторы его эскалации на современном этапе, исследовано нынешнее состояние противодействия террористической угрозе и предложены эффективные направления антитеррористической борьбы на глобальном и региональном уровнях.

Ключевые слова: терроризм, противодействие терроризму, антитеррористическая стратегия, государственная антитеррористическая политика, национальная программа противодействия терроризму.

Summary

Boshytska K. The fight against international terrorism: the current condition and the perspectives.

The article deals with the problem of international terrorism, its escalation factors are analyzed at present time, the current stage of fight against the terroristic threat is investigated and effective ways to combat terrorism at the global and regional levels are proposed.

Key words: terrorism, counteraction to terrorism, anti-terrorist strategy, the state anti-terrorist policy, the national program of counteraction to terrorism.

УДК: 342.92(477)

М. М. ВАСЮК

Микола Миколайович Васюк, студент IV курсу юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ НАЛЕЖНОГО УРЯДУВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Дослідження європейських стандартів належного урядування та запровадження їх в діяльності органів публічної адміністрації має вагоме практичне та теоретичне значення для нашої держави, адже дозволяє встановити необхідні вимоги та стандарти, що сформувалися впродовж останніх десятиліть в європейській юридичній думці. В Україні стандарти належного урядування ще не отримали нормативного закріплення в статусних актах законодавства, проте у працях та дослідженнях учених ця необхідність неодноразово підкреслювалась.

У зв'язку з поступовим запровадженням інституту публічної адміністрації, важливо з'ясувати, які стандарти належної адміністрації закріплені в Україні, адже стандарти, рекомендовані в Білій книзі європейського урядування¹ мають узагальнюючий характер та можуть конкретизуватись з урахуванням політики національно-правових систем.

Наголосимо, що стандартами, які закріплені в Білій книзі є:

- 1) відкритість – органи публічної адміністрації мають працювати відкрито і також викладати мовою, яка є доступною для всіх громадян;
- 2) участь – у діяльності публічної адміністрації має брати участь широке коло осіб, адже від них залежить ефективність діяльності публічної адміністрації;
- 3) відповідальність – інституції Європейського союзу мають брати відповідальність за вчинення дій;
- 4) ефективність – політика має бути своєчасною, тобто здійснюватися відповідно затвердженого плану, який ґрунтується на відповідних завданнях;
- 5) відповідність (узгодженість) – політика та заходи – політика та усі заходи мають бути взаємоузгодженими та зрозумілими².

Метою представленого дослідження є з'ясування змісту, переліку та основних підходів до нормативного закріплення стандартів належного урядування в законодавстві європейських країн та формування пропозицій щодо їх закріплення в вітчизняній системі законодавства.

З огляду на це, основними завданнями статті є:

- 1) з'ясування змісту основних стандартів належного урядування, індексів урядування, за якими оцінюється його ефективність;
- 2) розкриття, запропонованих у вітчизняній літературі, вимог щодо закріплення європейських стандартів належного урядування;
- 3) формування пропозицій щодо нормативного закріплення стандартів належного урядування у системі законодавства України.

Дослідженням стандартів належної урядування займалися вітчизняні вчені, зокрема В. Авер'янов, Г. Атаманчук, Н. Гнидюк, Я. Гонцяж, С. Головатий, І. Грицяк, Н. Гудима, В. Дерезь, І. Коліушко, Р. Куйбіда, А. Пухтецька, І. Родюк, С. Рябов, О. Фісун, В. Шаповал та ін. Важливими для дослідження є праці зарубіжних учених, зокрема М. Азнара, Г. Бребана, Ф. де Брюке, А. Вебера, П. Дельвова, К. Демке, Ж. Зіллера, Л. Ентіна, Г. Кітченберга, К. Нілла, С. Ніццо, П. Понзано, Г. Райта, В. Руша, А. Форстера, Ж. Фурньє та ін.

Поняття «належного урядування» тісно пов'язано з демократичними, правовими засадами організації державної влади на основі вимог дотримання прав і свобод людини, верховенства права, ефективного управління суспільними справами. Зарубіжні дослідники поняття «належне урядування» визначають як: